

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.1

DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i3.227>**О. І. Кулик**

кандидат юридичних наук,

прокурор

Києво-Святошинської окружної прокуратури

orcid.org/0000-0003-1195-9869**ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ**

Цим науковим дослідженням конкретизовано, що законодавче забезпечення протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами становлять норми Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», де визначено поняття «віртуальний актив» та «постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів» і надано останнім повноваження суб'єктів первинного фінансового моніторингу під час здійснення операцій з віртуальними активами. Зроблено висновок, що закріплення цих норм відповідає євроінтеграційним зобов'язанням України щодо запровадження механізмів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму з використанням віртуальних активів.

У ході дослідження виявлено, що окремі положення чинного законодавства в цій сфері містять недоліки, у зв'язку з чим запропоновано відповідні напрями вдосконалення законодавства. Зокрема, запропоновано уточнити ч. 1 ст. 14 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» шляхом закріплення положень, що її дія розповсюджується на операції з віртуальними активами. Також запропоновано уточнити п. 51 ч. 1 ст. 1 цього ж Закону із зазначенням, що постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, є суб'єктами підприємницької діяльності.

Виявлено, що на рівні *acquis communautaire* питання протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами врегульовано нормами Директиви ЄС 2018/843, яку слід взяти до уваги українським постачальникам послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, які бажають провадити підприємницьку діяльність на території ЄС.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюта, протидія відмиванню коштів, протидія фінансуванню тероризму, AMLD5, постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів.

Kulyk O. I. THE LEGAL FRAMEWORK OF ANTI-MONEY LAUNDERING AND COUNTER-TERRORISM FINANCING INVOLVING VIRTUAL ASSETS

The legal framework of anti-money laundering and counter-terrorism financing involving virtual assets was analysed in this article. It was specified that the legal framework of anti-money laundering and counter-terrorism financing involving virtual assets include the provisions of the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Criminal Proceeds, Terrorist Financing, Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction" (hereinafter, the "Law"). The Law defines the meaning of virtual assets and virtual assets service providers. According to the Law virtual assets service providers are given the authority to carry out primary financial monitoring of transactions with virtual assets. It was concluded that the enshrinement of these norms is in the line with Ukraine's European integration commitments (according to the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part) to introduce anti-money laundering and counter-terrorism financing mechanisms involving virtual assets.

It was found that there are some shortcomings in the provisions of current legislation in this area. In the light of the above it was proposed the directions of the legislation improvement. In particular, it was proposed to apply the provisions of Part 1 of Art. 14 of the Law to transactions with virtual assets. It was also proposed to clarify paragraph 51 of Part 1 of Art. 1 of the Law, stating that virtual assets service providers are business entities.

It was found that at the level of the *acquis communautaire* the anti-money laundering and counter-terrorism financing involving virtual assets is regulated by Directive (EU) 2018/843, known as The Fifth Anti-Money Laundering Directive (5AMLD). This directive is an effective tool in the anti-money laundering and counter-terrorism financing, although some of its provisions have certain shortcomings. Nevertheless, Directive (EU) 2018/843 should be taken into account by Ukrainian virtual assets service providers who want to do business in the EU.

Key words: virtual assets, cryptocurrency, anti-money laundering, counter-terrorism financing, AMLD5, virtual asset service provider.

Постановка проблеми. Віртуальні активи все частіше використовуються в господарських відносинах. Можливість проведення операцій з віртуальними активами віддалено через мережу Інтернет та анонімність операцій з ними – одні з причин використання віртуальних активів,

зокрема криптовалюта, для відмивання коштів та фінансування тероризму [1, с. 2]. Н. Вандезанде (Vandezande, 2017) зазначив, що відмивання коштів та фінансування тероризму є одним із найбільших ризиків для розвитку ринку віртуальних активів [2, с. 2]. В Україні на законодавчому рівні визначено Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року, які затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р, де закріплено, що використання нових інформаційних технологій, віртуальних активів з посиленою анонімністю для відмивання коштів та фінансування тероризму є актуальним ризиком і загрозою в цій сфері [3].

З іншого боку, О. Б'єрг (Bjerg, 2016) нагадує, що ані ухилення від сплати податків, ані відмивання коштів не з'явилися разом із віртуальними активами [4, с. 69]. Таку думку поділяє М. Кембелл-Вердуїн (Campbell-Verduyn, 2018), який зазначив, що загрози, які віртуальні активи створюють для глобальних зусиль у сфері протидії відмиванню коштів, зараз є більш теоретичними, аніж реальними [5, с. 17].

Наведене зумовлює необхідність аналізу заходів, які на законодавчому рівні вжито для запобігання описаним ризикам.

Законодавчу основу функціонування ринку віртуальних активів в Україні у контексті протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму становить Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон), однак у ньому містяться певні неузгодженості, а окремі його норми не мають механізму застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями функціонування ринку віртуальних активів у контексті протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму займалися українські та зарубіжні представники юридичної науки. Так, Д.А. Панфілова досліджувала новели правового регулювання криптовалютної детінізації на території Європейського Союзу та її значення для вітчизняного ринку [6]. А.С. Овчаренко аналізувала віртуальні активи як об'єкт фінансового моніторингу [7]. Предметом дослідження Л. Хаффке (Haffke, 2020), М. Фромбергера (Fromberger, 2020) та П. Ціммерманна (Zimmermann, 2020) були заходи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму з віртуальними валютами на рівні Європейського Союзу в рамках Директиви ЄС 2018/843 [8]. Проте питання законодавчого забезпечення протидії відмиванню коштів

та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами в Україні залишаються не досить дослідженими й потребують додаткового опрацювання.

Викладене підтверджує актуальність вибраної теми та доцільність аналізу порушеного питання.

Метою цього дослідження виступає аналіз законодавчого забезпечення протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами та розроблення пропозицій щодо напрямів його вдосконалення.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

1) проаналізувати норми українського законодавства в цій сфері на предмет наявності прогалин, неузгодженостей та щодо відповідності міжнародним зобов'язанням і рекомендаціям FATF;

2) дослідити забезпечення протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами, що закріплене на рівні *acquis communautaire*, та зробити відповідні висновки, насамперед актуальні для українських суб'єктів підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Запровадження механізмів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму з використанням віртуальних активів є одним з євроінтеграційних зобов'язань України. З ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами Україна зобов'язалась забезпечити імплементацію відповідних міжнародних стандартів, зокрема стандартів Групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF) та стандартів, рівнозначних тим, які були прийняті ЄС (ст. 20 Угоди) [9].

У червні 2019 року FATF розроблено та опубліковано Керівні принципи щодо ризик-орієнтованого підходу до віртуальних активів та постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів (далі – Керівні принципи), які покликані допомогти органам державної влади в розумінні напрямів розвитку законодавства, яким будуть визначатись контрольні та наглядові повноваження щодо ринку віртуальних активів, а також роз'яснити суб'єктам господарювання, які прагнуть провадити господарську діяльність із віртуальними активами, обсяг їхніх обов'язків [10]. Т.Б. Процок зауважила, що FATF прагне регулювати не технології, які покладено в основу операцій з віртуальними активами, а конкретних фізичних чи юридичних осіб, які стоять за такими технологіями і можуть використовувати їх для сприяння фінансовій діяльності чи провадити ділову активність із віртуальними

активами від імені іншої фізичної чи юридичної особи [11, с. 262].

Урешті-решт, необхідність запровадження вищезазначених механізмів на законодавчому рівні призвела до закріплення відповідних норм у новій редакції Закону, де, серед іншого, визначається поняття «віртуальний актив», що є відправною точкою для розуміння того, на які саме операції розповсюджуватимуться закріплені вимоги.

Так, віртуальний актив – це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей (п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону). Зазначене визначення фактично повністю дублює таке, що запропоноване FATF (п.п. б, п. 33 Керівних принципів) [10]. Тому для того, щоб віртуальний актив був об'єктом регулювання відповідно до Закону, він має відповідати трьом критеріям: наявності вартості, можливості до обігу в цифровому форматі й можливості до використання в платіжних або інвестиційних цілях.

З аналізу положень Закону випливає, що віртуальні активи є об'єктом фінансового моніторингу. Суб'єктом, уповноваженим на здійснення первинного фінансового моніторингу під час здійснення операцій з віртуальними активами, визначено постачальника послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів (п. 8 ч. 2 ст. 6 Закону).

Під постачальниками послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, розуміється будь-яка фізична чи юридична особа, яка провадить один або декілька таких видів діяльності та/або операцій для іншої фізичної та/або юридичної особи або від імені, як: 1) обмін віртуальних активів; 2) переказ віртуальних активів; 3) зберігання та/або адміністрування віртуальних активів або інструментів, що дають змогу контролювати віртуальні активи; 4) участь і надання фінансових послуг, пов'язаних із пропозицією емітента та/або продажем віртуальних активів (п. 51 ч. 1 ст. 1 Закону).

Таке визначення більшою мірою відповідає рекомендаціям FATF. Однак у Керівних принципах уточнено, що зазначені види діяльності такі суб'єкти провадять саме як суб'єкти підприємницької діяльності. FATF вказує, що особа, яка не займається вищезазначеною діяльністю як бізнесом на користь чи від імені іншої особи, не є постачальниками послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів (пункт 46 Керівних принципів) [10].

Варто також відзначити, що 2 грудня 2020 р. Верховною Радою України прийнято в першому читанні законопроект «Про віртуальні активи» (далі – Законопроект), який має стати базовим нормативно-правовим актом щодо регулювання суспільних відносин на ринку віртуальних

активів. Так, Законопроектом визначено, що постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, – це суб'єкти підприємницької діяльності (п. 6 ст. 1 Законопроекту) [12].

Наведене свідчить, що під час розроблення Законопроекту враховано необхідність уточнення, що постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, є суб'єктами підприємницької діяльності. Проте цим Законопроектом не запропоновано змін до Закону, що видається недовіком, оскільки створює правову невизначеність. Відповідно, п. 51 ч. 1 ст. 1 Закону варто уточнити із зазначенням, що постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, є суб'єктами підприємницької діяльності.

Крім того, необхідно звернути увагу на інші суттєві положення Закону. Так, у разі проведення фінансової операції з віртуальними активами на суму, що дорівнює чи перевищує 30 тисяч гривень, суб'єкт фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати належну перевірку (ч. 3 ст. 11 Закону). Вибір такої суми зумовлений рекомендацією FATF щодо порогового значення у 1000 доларів США/Євро (п. 112 Керівних принципів) [10].

При цьому обсяг дій під час здійснення кожного із заходів належної перевірки визначається суб'єктом первинного фінансового моніторингу з урахуванням ризик-профілю клієнта, зокрема рівня ризику, мети ділових відносин, суми здійснюваних операцій, регулярності або тривалості ділових відносин (ч. 2 ст. 11 Закону).

Видається, що закріплення вищенаведених норм відповідає міжнародним зобов'язанням України. У цьому контексті слід погодитись із думкою О.М. Галицького та О.П. Дяченка, що «розвиток криптехнологій не повинен заохочувати відмивання грошей, фінансування протиправних дій. Весь світ бореться за прозорість транзакцій та ідентифікацію учасників операцій» [13, с. 56]. На думку А.В. Мамонової, впроваджуючи розробки стосовно державного контролю віртуальної валюти, зменшується рівень фінансових ризиків, мінімізуються проблеми, пов'язані з ухиленням від сплати податків та відмиванням грошей [14, с. 173].

Водночас норми, якими закріплено заходи моніторингу операцій з віртуальними активами, мають певні недоліки. Зокрема, аналізом положень Закону виявлено неузгодженості між ч. ч. 1, 3 та 4 ст. 14 Закону, якою визначено обсяг інформації, що супроводжує переказ коштів або віртуальних активів.

Так, у ч. 3 ст. 14 Закону визначено обсяг інформації, яка повинна супроводжувати переказ у межах України з використанням віртуальних активів на суму, що є меншою ніж 30 тисяч гривень, або суму, еквівалентну зазначеній сумі, в тому числі в іноземній валюті, та відсутності ознак пов'язаності такої фінансової операції

з іншими фінансовими операціями, що в сумі перевищують 30 тисяч гривень. У свою чергу ч. 4 цієї статті застосовується в разі ініціювання переказу віртуальних активів на таку ж суму, проте за межі України.

При цьому, за логікою ст. 14 Закону, ч. 1 має стосуватись операцій з віртуальними активами на суму, що перевищує порогове значення у 30 тисяч гривень. Однак у цій частині ст. 14 зобов'язано супроводжувати переказ інформацією лише тих суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що надають послуги переказу коштів. Згадки про переказ віртуальних активів у цій частині немає. В інших частинах ст. 14 Закону, окрім вищеперелічених, віртуальні активи також не згадуються. Такий характер викладу норм створює правову невизначеність щодо того, чи має переказ віртуальних активів на суму понад 30 тисяч гривень взагалі супроводжуватись певною інформацією, оскільки такі вимоги наразі чітко закріплені лише ч. ч. 3 та 4 цієї статті стосовно переказів на суму, що не перевищує порогове значення, а ч. 1 таких вимог не передбачає. Тому норми, що закріплені в ч. 1 ст. 14 Закону, наразі не мають механізму застосування щодо операцій з віртуальними активами.

Навряд чи законодавець мав на меті не супроводжувати інформацією операції з віртуальними активами, що перевищують 30 тисяч гривень, оскільки це прямо суперечить як рекомендаціям FATF, так і логіці самого Закону. Тому видається, що ч. 1 ст. 14 Закону потребує уточнень, що її дія розповсюджується на операції з віртуальними активами.

Видається, що врахування наведених пропозицій сприятиме реалізації принципу правової визначеності під час здійснення операцій з віртуальними активами. Хоча навіть попри це залишаються питання, які потребують подальшого вирішення. У цьому контексті слід підтримати думку А.С. Овчаренко, що актуальним залишається забезпечення ефективності взаємодії суб'єктів фінансового моніторингу та розроблення критеріїв ідентифікації операцій з віртуальними активами, що підлягають фінансовому моніторингу [7, с. 102].

У світлі вищенаведеного слід підсумувати, що Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» закріплюється визначення «віртуальний актив» і «постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів» та надано останнім повноваження суб'єктів первинного фінансового моніторингу під час здійснення операцій з віртуальними активами. Загалом, ужиті заходи відповідають міжнародним зобов'язанням України та рекомендаціям FATF. Водночас у законодав-

стві є окремі недоліки, які допускають невиконання суб'єктами первинного фінансового моніторингу зобов'язань щодо супроводження інформацією операцій з віртуальними активами на суму, що перевищує 30 тисяч гривень.

Варто також зазначити, що з огляду на зобов'язання, які визначені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, Україні необхідно враховувати не тільки стандарти FATF, а і стандарти, рівнозначні тим, які були прийняті ЄС (ст. 20 Угоди) [9], тому необхідно проаналізувати стан законодавчого забезпечення порушеного питання в ЄС.

Так, у рамках ризик-орієнтованого підходу до обігу віртуальних активів на рівні *acquis communautaire* прийнято Директиву ЄС 2018/843, відому як П'ята Директива ЄС щодо запобігання відмиванню коштів (The Fifth Anti-Money Laundering Directive, 5AMLD) [15]. Цією Директивою пропонується визначення віртуальної валюти як цифрового вираження вартості, яке не є випущеним або гарантованим центральним банком або органом публічної влади, не обов'язково прив'язане до законно створеної валюти і не має юридичного статусу валюти чи грошей, але приймається фізичними або юридичними особами як засіб обміну, який може передаватися, зберігатися або торгуватися в електронний спосіб (п.п. 18 п. d ч. 2 ст. 1 Директиви ЄС 2018/843).

Важливо звернути увагу, що замість терміна «віртуальний актив» використовується термін «віртуальна валюта». Європейські дослідники Л. Хаффке (Haffke, 2020) та співавтори дійшли висновку, що термін «віртуальна валюта» повинен був охоплювати всі типи віртуальних активів, але, як показало їхнє дослідження, це визначення охоплює лише віртуальні активи, які використовуються як засіб платежу, що вчені назвали очевидним недоліком [8, с. 13]. А.С. Овчаренко також відзначила, що термін «віртуальна валюта» є значно вужчим за «віртуальний актив» [16, с. 202].

У цьому контексті видається, що поняття «віртуальна валюта», запропоноване Директивою ЄС 2018/843, не в повній мірі відповідає рекомендаціям FATF, оскільки не охоплює всі види віртуальних активів.

Директива ЄС 2018/843 також регулює діяльність постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів. Однак важливою відмінністю від українського законодавства щодо видів діяльності з віртуальними активами, які є об'єктом фінансового моніторингу, є те, що обігом віртуальних активів вважається лише їх обмін на офіційну (фіатну) валюту (п. с ч. 1 ст. 1 Директиви ЄС 2018/843).

Т. Фрік (Frick, 2019) дійшов висновку, що в ЄС обмін між одним віртуальним активом на інший

і надалі не регулюватиметься Директивою ЄС 2018/843 [17, с. 111]. Дослідження Л. Хаффке (Haffke, 2020) та співавторів показало, що небезпека неоднозначного тлумачення понять цієї Директиви створює можливості для уникнення регулювання. Крім того, державам-членам ЄС запропоновано розглянути можливість розширення сфери застосування Директиви ЄС 2018/843 [8, с. 21]. Рекомендаціями FATF пропонується врегулювати як обмін віртуальних активів на фіатні валюти, так і обмін між різними віртуальними активами (п. 33 Керівних принципів).

З наведеного вбачається, що перелік видів діяльності з віртуальними активами, які є об'єктом фінансового моніторингу відповідно до Директиви ЄС 2018/843, недостатньо відповідає рекомендаціям FATF.

Отже, на рівні *acquis communautaire* питання протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами врегульовано нормами Директиви ЄС 2018/843. Виявлено, що окремі положення цієї Директиви, зокрема щодо визначення понять «віртуальний актив», «обмін віртуальних активів», не в повній мірі відповідають рекомендаціям FATF. Але слід підтримати висновок Д.А. Панфілової, що, незважаючи на певні недоліки та поліваріантність тлумачень юридичного тексту, Директива ЄС 2018/843 є дієвим інструментарієм у напрямі боротьби з тероризмом та відмиванням коштів [6, с. 32].

З огляду на це видається, що українським постачальникам послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, які бажають провадити підприємницьку діяльність на території ЄС, слід взяти до уваги положення Директиви ЄС 2018/843. Тим не менш варто зазначити, що чинне українське законодавство не конкретизує, що є обміном віртуальних активів, а тому можна висловити припущення, що під регулювання підпадають операції як щодо обміну віртуальних активів на фіатну валюту, так і на інші віртуальні активи. Такої ж логіки дотримуються автори Законопроекту, котрі зазначили, що обміном віртуальних активів вважається діяльність, пов'язана з їх обміном як на інші віртуальні активи, так і на гроші (ст. 11 Законопроекту).

Видається, що окремі норми українського законодавства в цій сфері передбачають більш жорсткі заходи за рівнозначні тим, які були прийняті ЄС, оскільки об'єктом фінансового моніторингу відповідно до Закону є обмін віртуальних активів як на інші віртуальні активи, так і на фіатну валюту. Крім того, закріплене в Законі поняття «віртуальний актив», на відміну від поняття «віртуальна валюта», охоплює не тільки платіжні, а й інвестиційні цілі їх використання.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що законодавче забезпечення

протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами становлять норми Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», де визначено поняття «віртуальний актив» і «постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів» та надано останнім повноваження суб'єктів первинного фінансового моніторингу під час здійснення операцій з віртуальними активами. Закріплення цих норм відповідає євроінтеграційним зобов'язанням України щодо запровадження механізмів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму з використанням віртуальних активів.

Водночас виявлено, що окремі положення законодавства в аналізованій сфері містять певні недоліки, та на підставі цього запропоновано уточнити ч. 1 ст. 14 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» шляхом закріплення положень, що її дія розповсюджується на операції з віртуальними активами. Також запропоновано уточнити п. 51 ч. 1 ст. 1 цього ж Закону із зазначенням, що постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, є суб'єктами підприємницької діяльності.

Крім того, виявлено, що на рівні *acquis communautaire* Директивою ЄС 2018/843 передбачено заходи щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій з віртуальними активами. Водночас зроблено висновок, що окремі норми українського законодавства в цій сфері передбачають більш жорсткі заходи за рівнозначні тим, які були прийняті ЄС, оскільки об'єктом фінансового моніторингу в Україні є обмін віртуальних активів як на інші віртуальні активи, так і на фіатну валюту. Крім того, поняття «віртуальний актив», яким оперує українське законодавство, охоплює не тільки платіжні, а й інвестиційні цілі їх використання.

Література

1. FATF (2018). FATF Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, FATF, Paris, France. URL: www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/report-g20-fm-cbg-july-2018.html (дата звернення: 22.06.2021).
2. Vandezande N. Virtual currencies under EU anti-money laundering law. *Computer Law & Security Review*. 2017. 33. 10.1016/j.clsr.2017.03.011.
3. Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації : постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р. *Офіційний вебсайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.06.2021).

4. Bjerg O. How is Bitcoin Money? Theory, Culture & Society. 2016. 33(1), 53–72. URL: <https://doi.org/10.1177/0263276415619015> (дата звернення: 22.06.2021).

5. Campbell-Verduyn M. Bitcoin, crypto-coins, and global anti-money laundering governance. *Crime Law Soc Change*. 2018. 69, 283–305. URL: <https://doi.org/10.1007/s10611-017-9756-5> (дата звернення: 22.06.2021).

6. Панфілова Д.А. Криптовалютна дегінізація: новели законодавства європейського союзу та значення для вітчизняного ринку. *Право та інновації*. 2020. № 1(29). С. 28–34. DOI: 10.37772/2518-1718-2020-1(29)-4 (дата звернення: 22.06.2021).

7. Овчаренко А.С. Віртуальні активи як об'єкти фінансового моніторингу. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки*. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2020. № 3. С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-3-14> (дата звернення: 22.06.2021).

8. Haffke L., Fromberger M., Zimmermann P. Cryptocurrencies and anti-money laundering: the shortcomings of the fifth AML Directive (EU) and how to address them. *J Bank Regul*. 2020. 21, 125–138. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41261-019-00101-4> (дата звернення: 22.06.2021).

9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вебсайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 22.06.2021).

10. FATF. Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers, FATF, Paris. 2019. URL: www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Guidance-RBA-virtual-assets.html (дата звернення: 22.06.2021).

11. Процюк Т.Б. Сутність правового регулювання віртуальних активів. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.). Київ, 2019. С. 261–263. URL: <http://109.237.87.242/bitstream/123456789/16458/1/Реалізація%20державної%20...%20%20Ч2.pdf> (дата звернення: 22.06.2021).

12. Проект Закону про віртуальні активи (реєстр. № 3637 від 11.06.2020 р.). *Офіційний вебсайт Верховної Ради України*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110 (дата звернення: 22.06.2021).

13. Дяченко О.П., Галицький О.М. Розвиток ринку криптовалют в Україні в контексті протидії розвитку тіншовій економіці. *Цифрова економіка: тренди та перспективи* : мат-ли Міжн. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 56–59. URL: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2074> (дата звернення: 22.06.2021).

14. Мамонова А.В. Передумови запровадження контролю віртуальних валют (криптовалют) в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 170–175. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).170-175](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).170-175) (дата звернення: 22.06.2021).

15. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843> (дата звернення: 22.06.2021).

16. Овчаренко А.С. Правове регулювання віртуальних активів та криптовалют в Україні: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 200–202. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/47> (дата звернення: 22.06.2021).

17. Frick T.A. Virtual and cryptocurrencies—regulatory and anti-money laundering approaches in the European Union and in Switzerland. *ERA Forum* 20, 99–112. 2019. URL: <https://doi.org/10.1007/s12027-019-00561-1> (дата звернення: 22.06.2021).